

Postmuseums svenska helsakssamling.

Av *Hugo Olsson.*

De svenska helsakerna ha länge varit Filatelias styvbarn. De många filatelistiska tidskrifterna innehålla rikligt med artiklar om frimärken, men helsaker behandlas icke. Sedan Meddelanden från Postmuseum nr 17 slutsålts, finnes icke längre i handeln någon utförlig handbok över detta intressanta samlarområde. Endast ett litet avsnitt, de militära helsakerna, ha behandlats utförligt i specialarbeten, men alla övriga brevkort, kortbrev och frankokuvert ha försummats, och bortsett från en kortfattad förteckning eller närmast en liten prislista finnes ingen litteratur att tillgå.

Men även om litteratur saknas, ha samlarna en utomordentligt värdefull tillgång i den omfattande samling av hithörande filatelistika, som Postmuseum utställer.

Postmuseums helsakssamling är uppsatt i svängmontrar och monterad systematiskt och överskådligt. Utförlig text ger klara upplysningar om objekten. Det är en mycket fullständig samling av de olika helsaker, som Postverket utgivit, men den innehåller också provtryck och förslag, vilka ur historisk-filatelistisk synpunkt äro mycket intressanta, i synnerhet för dem, som vilja tränga litet djupare in i denna gren av filatelen. Där finnes också en myckenhet av varianter, feltryck, felskurna och felperforerade helsaker, många mycket sällsynta eller rent av unika. Där utställes en nära nog komplett samling av normaltryck, d. v. s. de av Postverket godkända provtrycken. De ha uttagits såsom normalprov ur första tryckupplagan och visa således tryck från nya, oskadade plåtar samtidigt som de äro ett slags likare för den fastställda färgen.

I denna korta artikel kunna icke alla objekt uppräknas, men om ett litet axplock kan locka samlarna till ett besök och väcka deras intresse för detta samlarområde, är avsikten vunnen med denna uppsats.

Låt oss börja med brevkorten! Av den första emissionen i litet format existerar en hel rad varianter, och det är en njutning att se Postmuseums vackra kollektion. Dessa brevkort trycktes i två omgångar. Först trycktes ram, text och adresslinjer på litografisk

UNION POSTALE UNIVERSELLE
SUEDE

BREFKORT
(CARTE POSTALE)

11916

Till (a) Postmuseum

Lea Montague A. Norling

Adressatens bostad: 42 Grafts Avenue (9. ST. ASTOR)

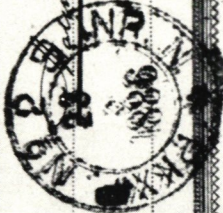
Adresse du destinataire:

Bestämmelseorten: NY

Lieu de destination:

Adresslandet: USA

Pays de destination:

En raritet i brevkortssamlingen, 10 öre av 1879 års emission med valörstämpeln i relief.
Gåva till Postmuseum av Hans Maj:t Konung Gustaf VI Adolf.

väg, och sedan präglades valörmärket med stålstämpel. Det litografiska trycket förekommer i icke mindre än fyra typer, och för valörpräglingen användes vid 6 öres korten två olika valörstämplar. Olika kombinationer av texttyper och stämpeltyper förekomma, och de finnas rikt representerade i flera nyanser i Postmuseums samling.

Förutom de normala trycken exponeras också ett stort antal feltryck, som utgöra stora rariteter. Av sådana må nämnas färglösa valörstämplar, dubbla valörstämplar, av vilka den ena är färglös och något förskjuten i förhållande till den andra, starkt förskjutna valörmärken, så att de delvis träffat den litograferade ramen, ett exemplar av 6 öres brevkort med upp- och nedvänd valörstämpel, som är placerad i nedre vänstra hörnet över texten "Bostad". Även brevkort med omvända ramar utställas. Intressant är även ett förslag till brevkort för denna emission, präglat på godkänt brevkortsämne men med valörstämpel i annan typ.

Till nästa emission i det större, av Världspostföreningen godkända formatet, finnes en serie provtryck, utförda för 6 öres kortet, och från denna serie härstamma de första normalkorten, under första tiden benämnda provblad eller provkort. Flera plåtfel exponeras, bl. a. av 10 och 15 öresvalörerna, t. ex. med FORT i stället för KORT vid de dubbla brevkorten. Av de till 5 öre nedstämplade dubbla brevkorten 6 + 6 öre finnes ett exemplar, vid vilket svars-kortet icke övertryckts.

På 1880-talet, då porträttfrimärken med konung Oscars bild infördes, experimenterade man också med brevkort med valörstämpel i porträtttyp. I Postmuseums samling visas flera provtryck av 10 öres brevkort med valörmärket tryckt med olika stämplat med konungens bild. Inga av dem kom dock till slutgiltigt utförande. Provtryck finnas också av Gustaf V:s serier med porträttet såväl en face (1911) som i profil (1921).

Till jubileumsbrevkorten på 1930-talet finnas intressanta originalritningar, nämligen Gustaf Clasons till Nordiska museets exteriör, E. Schwabs till Nordiska museets interiör, O. Hjortzbergs till Nya Sverigeminnet och T. Schonbergs till konung Gustafs 80 årsdag, de tre sistnämnda i färg.

Även kortbrevnen äro rikt representerade och ge en fyllig bild av alla emissioner. Här möter oss flera olika förslag till de första

kortbrev, bl. a. i liknande typ som de samtida brevkorten. Också provtryck med konung Oscars bild utställas liksom olika förslag till kortbrev med konung Gustafs bild.

Av felaktigheter, specifika för kortbrev, finnas flera av intresse t. ex. utan perforering eller med upp- och nedvänd perforering.

Då provisoriska frankotecken skola framställas, äro utsikterna till uppkomsten av varianter särskilt stora. Av de övertryckta kortbrev 10: 12 öre och 10: 20 öre liksom vid de originella kortbrev med två valörstämplar 10 + 10 öre finnas också i Postmuseums samlingar flera varianter, främst med förskjutet andratryck.

Till våra intressantaste helsaker höra frankokuverten, i synnerhet de äldre, som ha fängslat många filatelister av tidigare generationer. De första frankokuverten valörpräglades ett och ett, och flera stålstämplar försletos, uppgraverades och förbrukades vid tillverkningen. Då stålstämplarna graverades för hand, kunde de icke göras fullt lika, och man kan därför avgöra med vilken stämpel ett av dessa frankokuvrt präglats. Denna emissions kuvert ha detaljstuderats av många stora filatelister. I Postmuseum exponeras en vacker samling av de olika stämpeltyperna, även differerad med hänsyn till nyanser.

Provtryck och förslag finnas till flera av frankokuverten, men särskilt skall påpekas ett förslag, som är originellt, nämligen ett frankokuvrt med betalt svar och avsett för korrespondens med utlandet. Det har texten "Enveloppe avec réponse payée" och har 20 öres valörmärke med konung Oscars porträtt.

Även av de nyare frankokuvrt visat Postmuseum intressanta objekt, bl. a. av provisorierna 3: 2 öre och 5: 4 öre i olika typer.

Mycket annat vore värt att omnämna, men det bereder samlaren större glädje att själv orientera sig och "upptäcka" värdefulla objekt i Postmuseums svenska helsakssamling.